

Jusuf Žiga

GLOBALIZACIJA I NACIONALNI IDENTITET

Rezime

Ma što podrazumijevali pod pojmom globalizacija: “ustanovljavanje novog svjetskog poretka”, “amerikanizaciju svijeta”, “informatičku revoluciju”..., unutar istog će samo najuspješniji moći nametati i efikasno štititi vlastite interese i duhovno-kulturnu prepoznatljivost, dok je za one inertne rezervirano pasivno saputništvo i svakovrsno marginaliziranje.

Priključivanje prosperitetnim razvojnim procesima u svijetu podrazumijeva i odricanje od dijela tzv. nacionalnog suvereniteta, pogotovo u domenu ekonomije i pravno-sigurnosnih sistema, te prihvatanje određenih internacionalnih kompetencija, standarda, manira i sl.

Druga solucija bi značila okrenuti se izolacionizmu i prepustiti mitomanskim fatamorganama, umišljajući kako si “neko i nešto” unatoč pupčanoj ovisnosti od drugih.

(ključne riječi: globalizacija, nacionalni identitet).

Uvodni dio

Svjedoci smo pokušaja ustanovljavanja novog svjetskog poretka koji će, po svemu sudeći, čovječanstvu nametnuti svakovrsne novume, počevši od informatičko-komunikacijskih sistema i sveopćeg životnog dinamizma, pa do redefiniranja dosadašnjih etičkih i drugih predodžbi o ljudskim učincima. Otuda se nameće nezaobilazno pitanje: kako, metaforički kazano, biti savremenom, neiščašen u prostoru, nepotisnut na marginu?

Thomas H. Eriksen naglašava da su “nakon pada Zida, Zapadna Evropa i SAD ojačale svoju globalnu dominaciju i sada mašu, kako ekonomskim, tako i vojnim prijetnjama prema zemljama i narodima koji negiraju odreći se svojih izvornih ili revitalizirajućih kulturnih vrijednosti.”¹ Ovaj autor dalje ističe da su “dva tipa razlika koje se nameću u našem vremenu. Najvažnija je razlika između siromašnih i bogatih što je gotovo 100% podudarno s pitanjem razlike u raspodjeli moći i onoga što razdvaja Zapad i ostatak svijeta. Drugi tip razlika jesu kulturne razlike, bilo da su one realne ili fiktivne.”²

Imajući prednje u vidu, valja se zapitati: što je, zapravo, globalizacija? Je li to, nakon urušavanja bipolarnog, instaliranje novog, unilateralnog svjetskog poretka, ili se, pak, radi o pokušaju “amerikanizacije svijeta”, kako mnogi o tome govore? Po trećima, opet, već smo ukoračili u “neminovni sukob civilizacija” radi “mundijaliziranja planete” itd.

Doista, od krucijalne važnosti je šta ko podrazumijeva pod pojmom globalizacije. To je, zapravo, pitanje prethodne naravi i za diskurs o našoj temi: “Globalizacija i nacionalni identitet”. Jer nije isto o tome govoriti u kontekstu “sukoba civilizacija”, pogotovo o jednom društvu kakvo je bosanskohercegovačko, ili u fokusu spomenute “amerikanizacije svijeta”,

---

¹ Tomas Hylland Eriksen, *Paranoja globalizacije*, Sejtarija, Sarajevo, 2002., str. 145.

² Isto, str. 146.

ili, pak, sve to smjeravati promišljajući o novoj filozofiji života koju diktira tzv. informatička revolucija i sl.

Gdje su ishodišta ovovremene krize svijeta?

Ma koliko zvučalo paradoksalno, svjedoci smo da su na početku 21. stoljeća i novog milenija brutalno ugrožena osnovna ljudska prava i slobode širom planete, da najmoćniji demonstriraju neviđenu bahatost, voluntarizam i neodgovornost. Bezobzirno se atakuje na zemljine resurse, uključujući i one koji predstavljaju elementarne preduvjete za život, što alarmirajuće prijete svekolikim kolapsom čovječanstva.

Paradoks naše ere je u tome, kako je jednom kazao V. Havel, što čovječanstvo, iako “dobro zna opasnosti sa kojima se suočava: u pogledu prenaseljenosti, zagađenja, nuklearnog širenja, patologije zločina i društvenog otuđenja”, ono “ne čini ništa da se suoči sa njima i da ih otkloni. Koliko god smo preokupirani katastrofičnim prognozama, jednako malo ih uzimamo u obzir u svojim životima.” Stoga, s pravom pita ovaj književnik i političar, da li nas to mora “potaknuti neka nepredviđena katastrofa prije nego počnemo potragu za univerzalnom obnovom ljudskog duha i ljudske odgovornosti prema svijetu”, prije nego se odvažimo za “egzistencijalnu revoluciju?”

U izvještajnom segmentu Svjetske zdravstvene organizacije za 2002. godinu, koji se odnosi na ovovremeni “ljudski razvoj”, naglašavaju se sljedeći trendovi:

1. **“Rast bez tradicije”** (Evidentan je problem prava, kao i opstanka etničkih manjina širom svijeta. Znamo da je već izumrlo preko 300 jezika, naprimjer, a na putu nestanka nalazi se još stotine i stotine drugih. Trenutno ih je, kako tvrde neki ugledni lingvisti, još u upotrebi oko 6.800, a sa 357 se služe govorne skupine ispod 50 ljudi!);³

2. **“Nemilosrdnost rasta”** (Riječ je o planetarnoj ofanzivi kapitala i stvaranju sve većeg jaza između bogatih i siromašnih. Dok godišnje desetine miliona ljudi širom planete bukvalno umiru od gladi, a preko

---

³ Vidjeti: *Dnevni avaz*, 4. 9. 2003.

milijardu gladuje, istovremeno, u razvijenim zemljama svijeta, oko 300 miliona ih se klinički liječi zbog preuhranjenosti!);

3. **“Rast bez posla”** (Nužno je investiranje u edukaciju, uključujući permanentno obučavanje, razvoj socijalno-kulturnih, socijalno-rekreativskih i sličnih zanimanja);

4. **“Rast bez glasa”** (Svjedoci smo, kako je već konstatirano, svakovrsne obespravljenosti velikog broja ljudi širom planete);

5. **“Rast bez budućnosti”** (Pred očima nam je barbarski atak na planetarne resurse);

6. **“Uzori koji podražavaju današnje stanje”** (U jednoj riječi – dosad neviđena nekritičnost spram vlastitih učinaka);

7. **“Nemiran san”** (Radi se o nasilju svake vrste).⁴

Što onda, u apostrofiranom smislu, kazati o globalizaciji i nacionalnom identitetu?

Hipotetička stajališta i diskurs

Ako pod globalizacijom podrazumijevamo proces ustanovljavanja novog svjetskog poretka, kakav se očekuje u kontekstu spomenute informatičke revolucije, onda valja biti svjestan toga da će, unutar iste, samo najuspješniji moći nametati i efikasno štititi vlastite interese, dok je za ostale, one inertne, rezervirano pasivno saputništvo i svakovrsno marginaliziranje. Ustvari, postojat će samo dvije opcije:

- Trgnuti se i priključiti prosperitetnim razvojnim procesima, ali koji podrazumijevaju i odricanje od dijela tzv. nacionalnog suvereniteta, pogotovo u domenu ekonomije i pravno-sigurnosnih sistema, te prihvatanje određenih internacionalnih kompetencija, standarda, manira i sl.;

- Druga solucija je okrenuti se unazad, zagnjuriti u izolacionizam i prepustiti mitomanskim fatamorganama, umišljajući kako si i dalje “neko i nešto” unatoč pupčanoj ovisnosti o drugima.

---

⁴ Vidjeti opširnije: “Politika istraživanja agenda za nauku i tehnologiju u podršci globalnog razvoja zdravstva”, SZO, Ženeva, 1998. (Prijevod Institut za S. medicinu, Sarajevo, 1999.).

Kako, dakle, biti prepoznatljiv i na širem planu uvažen, u svekolikom dinamizmu modernog doba?

Odgovor je vrlo jednostavan: samo pomoću kvalitativno-konkurent-ske sposobnosti. Primjerice, Maradona je bio najbolji fudbaler svijeta, ali ne zato što je Argentinac, već zbog vrhunskog dosega u sportu kojim se bavio.

Da ne bi bilo nesporazuma, svaka nacija na svijetu ima potrebu za svojim duhovno-kulturnim, tradicijskim i drugim osobenostima, baš kao i svaki cvijet za svojim laticama. Međutim, paradigmatički kazano, ovdje je riječ o tome što valja učiniti da ne zgasne biljka iz koje taj prepoznatljivi šar zemaljski izranja.

Što se, pak, tiče opcije o “amerikanizaciji svijeta”, koliko god, u prilog iste, išli brojni aktualni tokovi i učinci na planetarnoj razini, u dugoročnijem smislu, teško je povjerovati u njen konačni uspjeh. Ne radi se samo o tome da čovjeku, kao jedinki, odnosno ljudskom rodu općenito, nije svojstvena unisonost koja se, prije ili kasnije, pokaže pretijesnom za normalno pulsiranje, pa, kao takva, onda biva odbačena, već i o nečemu što se zove “rast po sebi”, iznutra, koji, kao takav, u povijesnom smislu korigira eventualno poremećeni “red veličina”.

Koliko dojučer, recimo, jedan Portugal je bio planetarno respektabilna kolonijalna sila. Danas se o tome još jedino može govori u historijskim udžbenicima. Povijesno sličnih primjera je napretek.

Konačno, ako bismo pristali na “amerikanizaciju svijeta”, svaka priča o nacionalnom identitetu bi postala besmislena.

A što tek kazati o “sukobu civilizacija”, kao “matrici” za ustanovljavanje novih odnosa na planetarnoj razini?

Ona je, naprosto, neprihvatljiva jer “različitost ljudi, rasa, nacija, kultura, civilizacija nije omaška povijesti”, već je to istinski “dar Božije providnosti”, kako bi sam život čovjekov, kroz to različje, bio bogatiji. Dakle, čovječanstvu je potreban dijalog, a ne sukob civilizacija. Bosni pogotovo, zbog višestoljetne njene multilateralosti. ♦

Abstract

Whatever the term globalization may be taken to mean – the “establishment of the New World Order,” the “Americanization of the world,” the “information revolution” – within globalization only the most successful will be able to impose and effectively protect their own interests and spiritual and cultural identity, with the rest mere fellow-travellers, inert, passive and marginalized.

Joining the band-wagon of prosperity and development entails renouncing some so-called national sovereignty, particularly in the field of the economy and the legal and security system, and adopting certain international competencies, standards, manners etc.

The alternative is to opt for isolationism and to abandon oneself to mythomaniac *fata morganas*, imagining oneself to be “someone and something” despite one’s umbilical dependence on others.